

Pushere, narkohajer, dødens købmænd – eller mennesker, der sælger illegale rusmidler?

Ord som pusher, narkohaj eller dødens købmænd er blandt de betegnelser, som ofte bruges om personer, der sælger illegale rusmidler. Men verden er ikke så simpel som gode eller onde mennesker, og der er brug for en mere nuanceret og mindre dæmoniserende forståelse af mennesker, der sælger illegale rusmidler.

AF THOMAS FRIIS SØGAARD

Thomas Friis Søgaard er antropolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Ord og begreber er ikke blot sprogbrug. De former vores forståelse af verden og mennesker, samt hvordan vi forholder os til begge (1). Dette gælder fx ord som 'junkie', der udspringer af det engelske ord for skrald (junk) og udgrænser rusmiddelbrugere fra 'normale mennesker' ved implicit at beskrive dem som moralsk fordærvede (2). Et andet stigmatiserende begreb er 'narkoman'. Det udspringer af 'narkomani', som har græske rødder og bygger på en kobling af 'narkos', der betyder lammelse, og 'mani', der betyder overdreven forkærlighed og/eller tvangsmæssig tilbøjelighed. Med begrebet 'narkoman' konstrueres rusmiddelbrugeren som en, der er mentalt og fysisk syg – en slave af rusmidlerne uden egen vilje og rationalitet.

I dag er særligt fagfolk kommet langt ift. at udvikle en mindre stigmatiserende og mere nuanceret forståelse af personer, der forbruger illegale rusmidler. Fx beskrives disse ofte som brugere, forbrugere eller endnu bedre som mennesker, der bruger illegale rusmidler. Anderledes forholder det sig, når talen falder på dem, der forhandler illegale rusmidler.

Pushere, narkohajer og dødens købmænd
I medierne, i politiske diskussioner, blandt fagpersoner og i nogle forskningsundersøgelser betegnes personer, der sælger illegale rusmidler, ofte som 'pushere', og de fremstilles typisk som onde og skruppelløse personer, der lokker og lukrerer på unge og sårbare personer. **Med begrebet 'pusher', som udspringer af det engelske ord 'push' (at skubbe), fremstilles personer, der sælger illegale rusmidler, som nogle, der aktivt forsøger at prakke andre rusmidler på (3). Ideen om stofsælgere som nogle, der lukrerer på uskyldige andre, er endnu tydeligere i mediernes beskrivelse af disse som 'narkohajer', dvs. en art rovdyr.** I populærkulturen og i medierne beskrives stofsælgere også som 'dødens købmænd' (4,5). Dette begreb opstod i 1930'ernes Europa som en kritik af de våbenproducenter, der havde tjent fedt på første verdenskrig. Begrebet fik en oplomstring i 1960'ernes anti-krigsdemonstrationer i USA, mens det i 1970'erne også begyndte at blive brugt om stofsælgere og fremstillede dem som kyniske og amoralske personer, der både profiterer på og er skyld i andres ulykke (6). Slutteligt beskrives personer, der sælger illegale rusmidler, også som 'narkohandlere' og 'narkosælgere', dvs. som personer, der er økonomisk motiveret, og som sælger substanser, der er farlige og antages at slavebinde andre.

Pusher-stereotypens historiske rødder

Ideen om, at personer, der sælger rusmidler som kokain, heroin, opium og cannabis, er kyniske, pengegrådige og onde personer, er historisk set relativt ny og kan spores tilbage til 1920'erne, da handlen med opium og kokain for første gang blev reguleret i USA (3). Før dette var brugen af opium meget udbredt i USA og England, hvilket skyldtes, at opium i mange år havde været en legal handelsvare, der via de koloniale handelsruter fra Fjernøsten var kommet til Europa og USA. Her blev opium anset som et vidundermiddel blandt middelklassen og brugt til at lindre smerter, mod søvnløshed, diarré, forkølelse og til at gøre børn rolige. En del i arbejderklassen brugte også opium fx til bedre at kunne udholde det fysiske arbejde i fabrikkerne. Mod slutningen af 1800-tallet begyndte opium imidlertid at skifte status fra vidunder- til problemstof i USA og England grundet en voksende bekymring blandt middelklassen om, at folk i arbejderklassen var begyndt også at bruge opium til nydelse og fornøjelse. Ifølge sociolog Ross Coomber (3) pirrede denne spirende bekymring til en allerede eksisterende klassefrygt. Borgerskabet frygtede, at arbejderens nydelsesbrug af opium ville føre til moralsk forfald og gøre dem lade og ugidelige. Skrækeksemplet var Kina, hvor opiumafhængighed var blevet et stort samfundsmæssigt problem. Paradoksalt nok skyldtes dette Englands aggressive eksportpolitik af opium fra Indien til Kina, til tider med voldelige midler. Selvom historikere er uenige om, hvilken indflydelse opiumsbrug reelt havde på datidens kinesiske samfund, så opstod der i vesten i 1800-tallet en stærk fortælling om, at opiumsbrug havde massive ødelæggende effekter på det kinesiske samfund (3).

Samtidigt med at der i USA og England var en voksende bekymring over arbejderklassens "upassende" brug af opium, oplevede disse lande en stor immigration af kinesiske arbejdere. Selvom der var behov for kineserne i industrien og til at bygge jernbaner, så mange skævt til dem. Blandt de kinesiske migrantarbejdere var mange opiumsbrugere. Koblingen af klassefrygt, et racistisk syn på kineserne og en voksende afholdsbevægelse, der portrætterede alkohol, opium og kokain som roden til alt ondt, førte til, at opiumsbrugen i stigende grad blev set som problematisk. I denne kontekst opstod en af datidens mest forkætrede figurer: den kinesiske opiumssælger. I slutningen af 1800-tallet var der opiumsrygeklubber i mange større

Pusher-advarsel på væg på Christiania i København, 1976. Foto: Henning Bagger/Ritzau Scanpix

amerikanske byer, som blev drevet af kinesere. Negative fremstillinger af rygeklubberne og de kinesiske ejere blev centrale i opiumsmodstandernes kamp for strammere lovgivning. Blandt opiumsmodstanderne blev rygeklubberne fremstillet som fyldt af hjælpeløse, ugidelige og miserable opiumsrygere, mens de kinesiske ejere blev fremstillet som lumske og kyniske personer, der lokkede uskyldige personer i fordærv for egen økonomiske vinding (3). Den kinesiske opiumssælger blev fremstillet som selve den personificerede årsag til det voksende opiumsforbrug i USA og – i lyset af det 'kinesiske eksempel' – også som en trussel mod USA's fremtid. På denne baggrund, og for bedre at kunne kontrollere det internationale flow af opium, indførte USA i 1914 en lovgivning, som betød, at handlen med kokain blev gjort forbudt, og at det kun var læger, der måtte forhandle opium, nu på recept. Ikke overraskende førte den nye regulering til fremkomsten af et sort marked for opium og kokain. I starten af 1900-tallet ser vi altså så småt fremkomsten af den moderne ide om den onde og lumske pusher som en person, der både står uden for loven og det medicinske felt, og som truer den hvide middelklassemoral.

Krigen mod narko: narkotikahandleren som den ideelle fjende

Indtil starten af 1950'erne blev narkotika betragtet som et lille problem i Danmark, der i vid udstrækning var afgrænset til de opiumsbrugende såkaldte 'Nyhavns-eufomaner'. I midten 1960'erne kom narkotika dog for alvor på den politiske dagsorden (7). Baggrunden var en markant stigning i brugen af cannabis blandt en bredere kreds af såkaldte 'almindelige' danske unge. En del af disse rejste til Østen for at bruge cannabis, og nogle bragte også cannabis med hjem, som de delte og solgte til venner og bekendte. Nogle politikere foreslog derfor, at unges pas skulle inddrages, hvilket dog blev afvist af et flertal i Folketinget (8). I samtiden var der blandt politikerne en vis grad af accept af de unges cannabisbrug, da denne blev opfattet som del af en ny 'langhåret' ungdomskultur, der havde rod i en revolte mod forældregenerationen og det etablerede samfund. Repræsentanter fra retsvæsnets net var imidlertid meget aktive i medierne, hvor de argumenterede for, at hvis man skulle dæmme op for unges cannabisbrug, var der brug for lovstramninger. Da man vurderede, at der ikke var folkelig og politisk opbakning til en markant kriminalisering af middelklassens cannabisbrugende (og -sælgende) hippieunge – de var med

historiker Matthew Lassiters ord en art 'utænkelige kriminelle' (9) – rettede man i stedet fokus andetsteds. I medierne forsøgte repræsentanterne fra retsvæsnen at mobilisere støtte til en lovstramning ved brug af bombastiske udsagn og maleriske billedsprog, hvor de cannabisbrugende unge strategisk blev fremstillet som 'ofre' (10), frem for aktive brugere, mens udbyderne blev beskrevet som 'narkohandlere' og udefrakommende 'bagmænd' og 'professionelle kriminelle'. I medierne proklamerede daværende leder af Københavns politis afdeling for narkotikakriminalitet Volmer Nissen fx, at 'tyrkere, nordafrikanere, italienere og amerikanere strømmer hertil for at tjene penge på narkotika' (7). Volmer Nissen hævdede også, at udbyderne var kyniske forretningsmænd, da de *'... aldrig selv ryger hash. De kender nemlig risikoen'* (8). Resultatet blev en narkotikapolitik, der kobled en lempelig tilgang over for stofbrugere med en straffende tilgang over for udbyderne.

De historiske paralleller mellem konstruktionen af narkotikahandleren som en kynisk 'outsider', der lukrerer på et offer, finder man både i USA og i Danmark, og den er ikke tilfældig. I slutningen af 1960'erne fandt repræsentanter fra dansk politi nemlig stor inspiration hos deres amerikanske kollegaer (10). Den amerikanske inspiration, og cementeringen af ideen om den onde narkotikahandler, blev kun stærkere fra 1970'erne og frem. I 1971 erklærede den amerikanske præsident Nixon narkotika som samfundets fjende nummer ét. Dette blev startskuddet på 'Krigen mod narko' – en global kampagne, anført af USA – hvor målet var at styrke bekæmpelsen af handlen med illegale rusmidler. Italesættelsen af kontrolindsatsen som en 'krig' betød, at de amerikanske myndigheder blev enormt optaget af at identificere syndebugke for det stigende narkotikaproblem. Mens præsidentparret Ronald og Nancy Reagans kampagne 'Just Say No' fra midten af 1980'erne identificerede de stofbrugende amerikanske middelklasseunge som skyldige i nationens narkotikaproblem og hævdede, at dette kunne løses, hvis blot de unge sagde 'nej' til stoffer, så er den primære årsag til, at 'krigen mod narko' gennem årene fik stor folkelig opbakning, at skylden for 'vores' narkotikaproblem i overvejende grad blev placeret hos en ekstern 'anden' – den dæmoniserede stofsælger, der hævdes at have påført 'os' ulykke (11). Den onde narkohandler blev den 'ideelle fjende' (12), man kunne føre krig mod. I Danmark har dette tankegods siden 1960'erne ført til flere lovstramninger ift. salg af illegale rusmidler,

og i 2003 til indførelse af en ny narkotikastrategi kaldet 'Kampen mod narko' (13). I USA, England og Danmark har medierne og politiet typisk gået på jagt efter den forestillede onde narkohandler blandt mennesker med etnisk minoritetsbaggrund og blandt socioøkonomisk marginaliserede personer, hvilket har bidraget til ideen om, at personer, som sælger illegale rusmidler, står udenfor og i modsætning til mainstream-samfundet (11, 14, 15).

Mennesker, der sælger illegale rusmidler

Som ovenstående viser, har den moderne ide om 'pusheren' og 'narkohandleren' en lang historie, som er formet af forskellige politiske og normative projekter. **I de senere år har forskere kritiseret denne fremstilling af personer, der sælger illegale rusmidler, for at være både forsimplede og stigmatiserende. Historien viser, at det, der gør en person til en 'narkohandler', ikke er særegne og anderledes karaktertræk ved personen, men derimod lovændringer, der kriminaliserer bestemte distributionspraksisser.** I 1800-tallet var England fx i praksis verdens største 'engros-pusher', mens små-pusherne var handelskompagnerne, som solgte opium i Kina, og i USA var opium en almindelig handelsvare, der blev solgt af læger, kræmmere og nogle mennesker med etnisk minoritetsbaggrund. Det er først med reguleringen af handlen med opium i 1920'erne, at nogle forhandlere udgrænses som slemme 'narkohandlere'. Hertil kommer, at grænsen mellem brugere og sælgere i praksis ofte er udflydende. Mange stofsælgere er selv socialt og socio-økonomisk marginaliserede (men nogle er også middelklasse-personer) (15), og de bruger også ofte selv illegale rusmidler. Mens marginaliserede stofbrugere ofte små-sælger for at finansiere eget forbrug (16), så er udveksling og små-salg også en del af brugerulturen blandt middelklasse-unge (17). Studier har også vist, at en del ellers lovydige voksne, som dyrker cannabis på hobbybasis, ofte små-sælger dele af deres overskud (18). Pointen er, at stofsalg og stofsælgere – ligesom stofbrug og stofbrugere – kommer i mange forskellige former, og kigger man grundigt efter, så harmonerer mange af disse dårligt med pusher-stereotypen. Både i udformningen af politikker, i fagpersoners arbejde og i forskningsundersøgelser er det derfor på tide, at vi bevæger os hinsides den forsimplede og dæmoniserende ide om pusheren og narkohandleren og i stedet begynder at bruge mere neutrale termer som stofsælgere eller endnu bedre: mennesker, der sælger illegale rusmidler.

Referencer:

- (1) Berger, P. L. & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. Middlesex: Penguin Books.
- (2) Radcliffe, P. & Stevens, A. (2008). Are drug treatment services only for 'thieving junkie scumbags'? Drug users and the management of stigmatised identities. *Social Science & Medicine*, 67, 1065–1073.
- (3) Coomber, R. (2006). *Pusher Myths: Re-situating the Drug Dealer*. London: Free Association Books
- (4) Jacobsen, S. (1981). *Dødens købmænd*. Viborg: Nørhaven Bogtrykkeri.
- (5) Færk, D. K. (2012). Udsat beboer: Fixerum giver mere ro i gaden. DR.dk, 26.04.2012.
- (6) Rangel, C.B. (1972). Heroin Paraphernalia: Accessories of Death. *Journal of Drug Issues*, 2(3), 42-45.
- (7) Houborg, E. (2011). Kriminalisering af narkotika – den politiske af samfundsmæssige baggrund for kriminaliseringsprocesser i perioden 1950-2004. I: V. A. Frank & H. V. Dahl (Red.), *Kriminalitet og illegale rusmidler*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- (8) Houborg, E. & Vammen, K. S. (2012). Hashbekymringen 1965-1969. I: H. V. Dahl & V. A. Frank (Red.), *Cannabis. Forbrug, interventioner og marked i Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- (9) Lassiter, M. D. (2015). Impossible Criminals: The Suburban Imperatives of America's War on Drugs. *The Journal of American History*, 102(1), 126–140.
- (10) Moos, J. & Askov, N. (2020). *Afdeling N: en personlig fortælling om kampen mod narkobagmænd i Danmark*. København: People's Press.
- (11) Mackey-Kallis, S. & Hahn D. (1994). Who's To Blame for America's Drug Problem?: The Search for Scapegoats in the "War on Drugs". *Communication Quarterly*, 42(1), 1-20.
- (12) Christie, N. & Bruun, K. (1985). *Den gode fjende*. Oslo: Universitetsforlaget.
- (13) Regeringen (2003). *Kampen mod narko: handlingsplan mod narkotikamisbrug*. København: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.
- (14) Askew, R., & Salinas, M. (2019). Status, stigma and stereotype: How drug takers and drug suppliers avoid negative labelling by virtue of their 'conventional' and 'law-abiding' lives. *Criminology & Criminal Justice*, 19(3), 311–327.
- (15) Søgaard, T. F. & Bræmer, M. B. (In press). Law-abiding criminals: Young adults' drift into and out of recreational drug sales. *Nordic Journal of Criminology*.
- (16) Coomber, R. & Moyle, L. (2014). Beyond drug dealing: Developing and extending the concept of 'social supply' of illicit drugs to 'minimally commercial supply'. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 21(2), 157–164.
- (17) Taylor, M. & Potter, G. (2013). From "Social Supply" to "Real Dealing": Drift, Friendship, and Trust in Drug-Dealing Careers. *Journal of Drug Issues*, 43(4) 392–406.
- (18) Potter, G. R. m.fl. (2015). Global patterns of domestic cannabis cultivation: Sample characteristics and patterns of growing across eleven countries. *International Journal of Drug Policy*, 26: 226-237.

**“Pointen er,
at stofsalg og
stofsælgere
– ligesom stofbrug
og stofbrugere –
kommer i mange
forskellige former,
og kigger man
grundigt efter,
så harmonerer
mange af disse
dårligt med pusher-
stereotypen.”**